

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

ELS PLANTEJAMENTS DEL SISTEMA
EDUCATIU ALS INICIS DE L'ESPANYA
LIBERAL. (1833 - 1857).

REPRODUCCIÓ DE LA COPIA ORIGINAL DE LA BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

TOM - I

BARTOMEU MULET TROBAT
PALMA, JULIOL - 1989

han de tractar de:

"....como objeto principal y preferente al cuidado de dar á conocer las sustancias sólidas y liquidas de que de que se compone un vegetal; sus partes principales, raiz, tallo, hojas, flores y fruto; las diferentes formas en general de estas partes y sus respectivas funciones ó servicio á que estan destinadas en vegetales, con las aplicaciones que se deducen de este conocimiento relativas á su produccion y cultivo en los diferentes terrenos y y diferentes climas &c.; la naturaleza de la savia, órganos destinados á su circulacion regular ó irregular, y modo de verificarse esta; y considerariamos particularmente las principales funciones de la vida vegetal; nutricion y reproduccion. Insistíamos en este estudio necesario, cualquiera que sea la extension de la enseñanza, para sacar de ella algun provecho. Expondríamos los métodos de clasificacion conocidos con los nombres de artificiales y naturales, sin aspirar á otro objeto que el de manifestar á los discípulos en qué consiste ó á qué se reduce la diferencia, poniendoles en disposicion de sacar de los primeros (de linneo y Tournefort) algun provecho en sus ulteriores estudios, y clasificar desde luego con mayor facilidad muchas plantas (por medio de las flores por ejemplo) aunque no fuese tan exacta y perfetamente como por medio de la clasificacion por familias naturales. Adoptariamos esta para la enseñanza, y conforme á nuestro plan recorreríamos esta para la enseñanza, y conforme á nuestro plan recorreríamos rapidisimamente las clase en que no se hallan plantas de uso conocido y ordinario; deteniendonos, como en los minerales, en las especies que nos son mas necesarias ó útiles: los cereales en primer lugar, las legumnosas y todas las que nos proveen alimento y proveen a los animales que nos sirven. Con este objeto iríamos á buscar la patata en una familia y un género en que abundan menos las plantas alimenticias que las venenosas; si bien estas últimas serian tambien objeto de nuestra consideracion". (651)

Per acabar aquest repàs didàctic de les ciències naturals ens parla dels animals, seguint el mateix mètode de la Botànica i mineralogia. Adopta les classificacions de Linneo i Cuvier; "ateniéndonos á la de este último en la enseñanza". (652)

Acaba aquest article recordant que s'ha de suministrar coneixements útils al deixebles, oferint coneixements positius conseqüents amb les necessitats de la societat en que es vivia. I:

"Para estos conocimientos que no se suministran con simples disertaciones, ó ejercitando única ó principalmente la memoria, son precisos medios de demostracion, sin los cuales la enseñanza de esta y otras materias en los Institutos vendra á ser con corta diferencia la continuacion de la enseñanza escolástica de tiempos anteriores. Haya pues necesidad de proporcionarse estos recursos é ir formando colecciones de objetos é instrumentos indispensables para la enseñanza efectiva. Y con este motivo recordaremos á los profesores de Instituto el servicio que por su propio crédito, y en nuestro concepto por deber, pueden hacer en beneficio de la educacion pública, examinando y recogiendo en las dieferentes provincias muestras de los objetos peculiares ó que se encuentran principalmente en ellas; minerales, vegetales y aun animales susceptibles de colocacion y conservacion cadaverica; formando de este modo los gabinetes provinciales de que ha de resultar despues el verdadero gabinete nacional de este ramo". (653)

L'educació dels parvuls és un tema que agradava als liberals i això no vol dir que aquest nivell educatiu estàs molt generalitzat, però sí que es denota una certa preocupació pel tema a cercles reduïts de liberals cultes que estaven al voltant de les societats per a l'educació del poble, és el cas de la de Càceres, o la d'Alcoi, aquí volem esmentar el cas de l'experiència de la de Càceres; ens presenten aquesta experència de la següent manera: "Se asocian los individuos para que una empresa puramente moral é intelectual que tiene que tiene por objeto mejorar la suerte del pueblo, preparándole por medio de la educacion temprana, con hábitos saludables y oportuno ejercicio de su razon ", (654) : en aquest plantejaments hi havia una part interessada per millorar la condició humana individual, sinó també contribuir en el benestar dels ciutadans, es vol aconseguir la col.laboració de les classes manco afavorides per la societat per adaptar-les als nous costums, a la so-

cietat dominada pels burgesos.

En el cas concret de l'escola de pàrvuls ens indica:

"provista esta de maestros formulados en la escuela de Virio de esta corte, y menaje indispensable, se reunió la junta general de socios el dia 15 del presente mes con asistencia de las autoridades, ayuntamiento y personas principales de aquella capital, y á presencia de un concurso numeroso de individuos de todas clases, se anunció la apertura de la nueva escuela por medio del discurso que ponemos á continuacion". (655)

Aquest discurs fou pronunciat pel president de la "Sociedad para propagar y mejorar la educacion del pueblo", D. Luis Sergio Sanchez, el 15 de maig de 1842. (656)

A aquest discurs, l'autor ens assenyala algunes de les influències que reben els plantejaments de la labor empresa per la Societat per a la millora de l'educació del poble:

"... Guiados mas bien por sus atractivos que por mi direccion insegura, entremos en él con confianza. Mas yo no puedo, señores, penetrar en su recinto sin humillar mi frente en saludo respetuoso ante los augustos manes de Pestalozzi, Bell, Lancaster y otros porfiados amantes de la niñez, y sin dirigir tambien una mirada de ardiente gratitud hácia el generoso isleño Owen, que obedeciendo á los impulsos de su corazon humanitario, siempre quiso respirar rodeado de la infancia. Admiramos su gigantesco espíritu, que halagado por el lisogero porvenir de su patria, sacrifico con gusto su quietud y su reposo, y expedió con profusion enormes sumas para plantear bajo su ausspicio la esmerada educacion de los pàrvulos.." (657)

Amb aquestes paraules ens fa entendre la influència de

l'anglès Owen, un socialista ùtopia, que encaixava en el pensament dels liberals més avançats, a més d'un cert respecte a las figures que fins en aquells moments havien estat a la capçalera de les influències en els plantejaments liberals dels espanyols. Senyala també les idees que es posaven de moda a França sobre aquest nivell educatiu, i entre altres ens indica la funció de la dona: "que deben trabajar con el mayor esmero en la importantísima obra de la regeneracion; y es que en ningun caso pueden considerarse dispensadas de llevar los sagrados deberes que la naturaleza misma les impone". (658) Però mentre arriba el moment en que les mares puguin educar correctament segons les necessitats de la nova societat: "sirvanos de placer y de consuelo este aventajado medio supletorio que anticipa el desarrollo de las facultades mentales en los niños, y limita sólo dos años el período de su inercia peligrosa". (659) Una vegada passat aquest període comencen les esperances educatives a les escoles de pàrvuls, amb la premissa: jugar aprenent i aprendre jugant, fins al punt de progressar en les diverses ensenyances de la Instrucció primaria". (660)

Fitxa la influència rebuda en aquestes escoles de pàrvuls en la moral; "huyen de pasiones mezquinas, y se avivan los efectos generosos; espiezan ya los niños á elevar su agradecido espíritu al Ser Supremo por medio de máximas religiosas y escogidas canciones, su no manchado pecho abre sus sencillas puertas al suve influjo de la virtud, ...". (661) Es pretén evitar la nefasta influència

de passions ruïnoses pels esperits innocents dels infants. (662)

En definitiva, Les escoles de pàrvuls, s'aplicaven en un sentit filantròpic, moralista, i aspiraven a reformar els costums dels ciutadans, a través de les idees rebudes pels infants.

A continuació, significativament, ens parla de la junta anual de la societat per propagar i millorar l'educació del poble d'Alcoi i de les seves escoles de pàrvuls. (663) Juntament a la presentació dels seus Estatuts. (664)

La resta d'articles del present tom són de caràcter oficial o d'informació de comissions. En tractarem algunes a altres apartats d'aquest treball.

Amb aquesta indicació passam al tom IV, amb el nombre 34 de 15 de juliol de 1842, fixem-nos essencialment en parts no oficials, que són els que poden reflectir millor els plantejaments educatius d'aquesta publicació.

Enllaçam el tom anterior amb un article titulat: Escuelas de párvulos.= Sus Progresos.= Obstáculos que se oponen á su programación.= Necesidad de que las personas benéficas se asocien para generalizar este medio de educacion. (665) També sense firma, i que ens presenta com un benefici inqüestionable per a la civilització dels pobles. (666) Expressa la seva confiança en l'eficàcia de la reforma de l'educació per civilitzar els pobles, per conduir

'Espanya a la reforma social.

Conscient que el moment polític està rodetjat de passió i d'enfrontaments, valora positivament que a Madrid existeixin aquestes escoles de pàrvuls, després de quatre anys de funcionament i:

"Sostenidas por el celo y los sacrificios de personas caritativas generosamente dedicadas á una empresa de tan grande transcendencia, no solo han subsistido, sino que han progresado á la vista del público, en el número y en los medios convenientes de enseñanza. En el dia existen cinco escuelas de esta clase con un costo aproximado de 40,000 rs; y á estas se halla agregada últimamente una en la fábrica de cigarros, sostenida por las operarias. Seicientos niños de ambos sexos estan recibiendo en ellas la educacion mas á proposito para desarrollar sus fuerzas físicas, su inteligencia y su carácter moral; y mas tambien para la suerte ulterior y probable destino de los pèrvulos concurrentes; educacion que reúne todas las condciones esenciales y ventajosas que se pueden desear. en otros puntos de la Península sa han apresurado á imitar tan digno ejemplo, adoptando este medio fecundo en resultados útiles al bien estar común. Aun mas; añadiremos que en los pueblos donde se van estableciendo escuelas de esta clase á imitacion de las de Madrid, pobablemente serán los resultados mas completos, mas breves y menos costosos que en esta capital, por las razones que indicaremos despues". (667)

A continuació es fan una sèrie de consideracions sobre la importància de l'educació per a les noves generacions, per facilitar el progrès i l'harmonia social i política, a més de considerar que és una solució per facilitar als pares de família l'educació dels seus fills, sobre tot a les classes treballadores, més que res en un sentit de beneficència, i perquè els pares siguin útils a la societat, sobre tot en un sentit econòmic. (668)

fica, á exponer algunas observaciones relativas á las materias de enseñanza que en nuestro concepto deben formar parte esencial del programa de estudios en todos los establecimientos que dicen de instruccion superior". (679)

En definitiva el que ens vol explicar és que és absolutament necessari reformar i oferir una nova vida a les Universitats, i fer-les instituts provincials perquè les ensenyances siguin d'utilitat al poble, en el sentit que: "donde reciba conveniente instruccion toda clase de personas que necesite ó aspire á mayores conocimientos que los que le proporciona la enseñanza primaria, haya de seguir, ó no, carrera de universidad". (680)

Aquesta visió coincideix amb la dels liberals que consideraven que l'ensenyança secundària havia d'esser un escaló intermedi en el conjunt del sistema escolar, seria un pas previ a l'accès a la Universitat.

En aquest sentit s'expressa el present article:

"Para determinar esta enseñanza mínima se tuvieron presentes, como era natural, las siguientes consideraciones. Los jóvenes debían recibir en los Institutos la instruccion necesaria para pasar, convenientemente preparados, al estudio de lo que se dice facultades mayores en las universidades; y la instruccion que puede ser mas útil á los individuos que no necesitan ó no pueden seguir despues carrera literaria ó científica" (681)

La primera part d'aquest article continua amb aquesta tònica, en el "concepto de que á este Instituto se deben agregar las asignaturas de segunda enseñanza correspondientes a la universidad", o dit d'una altra manera que les ensenyances anomenades facultats de ciències i lletres, part d'elles, s'havien d'incorporar als Instituts (Col.legis. universitaris).(682)

A la segona part d'aquest article es presenta el currículum d'assignatures i professorat necessari per impartir-les. Comença per indicar les característiques del llatí i del castellà. (683) Però reflexiona sobre la necessitat de superar la idea de potenciar amb excés l'estudi de les matèries clàssiques com el llatí i el grec, i oblidar-se de potenciar els estudis més útils per a l'exercici de la seva professió.

De totes maneres insisteix en punts que en definitiva pareixen ésser favorables al manteniment de matèries clàssiques, i en realitat em sembla bastant eclèctic entre les postures més avançades i les més clàssiques.

Presenta la seva alternativa curricular d'assignatures de la següent manera:

"Consideramos necesarios, como hemos dicho, dos catedráticos de lengua griega para que con los profesores de latinidad puedan desempeñar simultáneamente una y otra enseñanza con alguna extensión, sin necesidad de emplear por punto general mayor número de años que el que exigiere para estudiar bien la lengua latina; ... Debiendo continuar los jóvenes estudiando la lengua latina en toda clase de Institutos, conforme á los dispuesto últimamente para algunos, por espacio de cinco años, aunque en corto número de lecciones semanales, al mismo tiempo que va adelantando en otras materias, podrá muy bien arreglarse, de modo que uno de los estudios simultaneos con el latin sea el griego, como ha sido hasta estos últimos tiempos en la universidad de Salamanca, y otras; así se verifica en la actualidad en casi todos los establecimientos de segunda enseñanza en la Europa". (684)

Segueix amb aquesta tònica, però més endavant, pereix voler corregir el ressaltament que fa de les llengües clàssiques, i ens indica:

"Para la enseñanza de las lenguas modernas francesa,

inglesa, alemana, italiana &c., de mas general y positiva utilidad sin duda que las clásicas, y que por lo mismo excitan mas el interés individual, no se han establecido hasta ahora cátedras; solo se ha tratado de facilitarla en los Institutos, sin obligar á su estudio". (685)

Ens indica, també, que aquestes ensenyances es solen considerar com a addicionals, i s'imparteixen gràcies al convenciment que s'ha fet, als pares i tutors, dels avantatges del seu estudi.

De l'ensenyança de la Geografia i Història, ens indica que no han d'esser encarregades a un mateix i sol catedràtic als Instituts d'Universitat. (686) A més a més, es feia necessari que en aquests Instituts superiors s'han de proporcionar ensenyances d'Economia Política, Administració i Estadística, que després s'extendran a altres institucions i així generalitzar-se. (687)

Es dóna importància tant a l'estudi de la Història Antiga, com al de les edats Mitjana i Moderna, que "ocuparia á un maestro que hubiese de dar una enseñanza ámplia, filosófica y analítica de los acontecimientos importantes, sus causas y efectos"; (688) per arribar a concloure amb el ressaltament de la Història Moderna, especialment la Historia la que anomena "nacional", (689) la qual cosa complicarà la labor a un sol professor, si a més s'ha de cuidar d'ensenyar la geografia. (690)

És un article que significa un pont entre les ensenyances universitàries que s'oferien a la Universitat tradicional i les ensenyances que exigeix el canvi de la societat, tot tenint present els estudis de segona ensenyança, que a nivell oficial encara no estaven definits, ni implantats.

Defensa les associacions per damunt les possibilitats dels governs: "Mas las asociaciones de ordinario se forman con el fin principal de favorecer los intereses de los asociados", (669) malgrat que els interessos públics i generals, es subordinen als interessos del grups d'associats. (670)

La potenciació de les escoles de pàrvuls segurament implicava, i així s'indica al present article, la reforma o modificació de l'escola elemental comuna, i s'estenia a la d'educació per a les nines. I socialment també es pensava que:

"Se ha sentido el deber y la conveniencia de educar al que carece de medios; y este no dejará de reconocer á su tiempo el correlativo derecho á la gratitud y al respecto en los que le han proporcionado este inmenso bien. Nuevas tendencias y hábitos en las personas influyentes; nuevo giro en la opinion; mejoras palpables en la vida social!" (671)

Es queixa de les dificultats, situacions conflictives, guerra civil, que endarreriren el projecte, superades en part amb l'acabament d'aquesta guerra, encara que molts miren aquests intents amb desconfiança.

En una visió populista de l'acció educativa que es pot dur a terme a través d'aquestes institucions, i acaba amb les reflexions amb aquestes paraules:

"Para preparar pues al pueblo y facilitarle su bien estar, es necesario poner en todas partes á su alcance el recurso que le ofrecen los nuevos establecimientos, cuya utilidad ha conocido tan pronto como se le han presentada la vista. Nadie puede ignorar que esta obra á que son llamados todos los hombres sensibles y generosos, es mas

presidència del Cap polític, amb l'assistència d'altres personalitats tates de l'Ajuntament i de la Diputació provincial, fins i tot la banda de música de la milícia nacional. Era un acta en la dinàmica dels que s'efectuaren a la resta de l'Estat espanyol, com per exemple el de la creació de la l'escola Normal de Palma en aquest mateix any. N'és un exemple més de les directrius que donava el govern central, i que a les províncies volien contentar⁽⁶⁷⁷⁾

Un resum de l'acta és el que ens presenta el **Butlletí**, en aquesta petita ressenya:

"La comision (d'instrucción primaria de la provincia) para regir la escuela el referido D. Tomas Rivero y á D. José Posada con la dotacion de 5,000 rs. á cada uno, sin perjuicio de aumentarla si el estado de sus fondos lo permitiese. Nombró asimismo á D. Diego Garcia Rovés instructor general con un diario; y conserje á D. Alvaro de Nava, con dos tambien diarios. Y pasó circular á los ayuntamientos para que vengan á instruirse á la normal los maestros de escuelas cuya dotacion les permita poner sustitutos durante esta ocupacion.

El local donde se presenta la enseñanza es susceptible de doscientos alumnos; y muy grande la afición que se manifiesta á esta clase de enseñanza, como lo persuade el número de solicitudes presentadas por los padres de los niños que aspiran a matricularse". ⁽⁶⁷⁸⁾

Com en altres llocs l'Escola Normal de mestres s'ubicaria a un ex-convent com era l'edifici de San Francesc d'Oviedo.

També hem d'indicar algun aspecte que tracta el **Butlletí** sobre l'educació superior, per exemple com es presenta a partir del nombre 36 del 15 d'agost de 1842, reforma de las Universidades és el seu títol, dins la dinàmica de les reformes dels estudis públics que es duïen a terme en aquells temps, en que aquests estudis es plantegen de manera clàssista: "con el fin de aumentar y mejorar la instruccion recibida por los jóvenes destinados por su posicion. social y especial educacion. literaria y científi-

Per altra banda pensa amb una tipus d'educació que les famílies pobres probablement no puguin oferir per sí mateixes al seus fills:

"...respecto de las gentes pobres, á quienes es absolutamente imposible educar á sus hijos, el deber moral de educarlos viene a ser general y corresponde á todos los individuos que pueden contribuir á esta obra de caridad. Es el mismo deber que tiene la sociedad de no dejarlos perecer por falta de alimento, de sustentarlos, que como hemos dicho es la parte principal de la educacion. Mas esta obligacion comun, sin embargo de ser pura y simplemente el desarrollo de un sentimiento natural, del amor al prójimo en accion, ó sea caridad, no se suele desempeñar espontáneamente por todos; porque estos sentimientos degeneran por desgracia; y porque no es fácil compeler á los individuos para su cumplimiento. Por esta razon lo que comunmente se dice cuidado de los pobres, es en todas partes objeto especial de las leyes. Lo es entre nosotros, y está encomendado principalmente á los ayuntamientos y diputaciones provinciales." (675)

Responsabilitza als ajuntaments de la part de la beneficència que correspon a l'educació, ens presenta l'educació del pobre com una obligació de tots, es refereix segurament a les classes mitjanes, i per tant són les corporacions, que representen a la comunitat, els que han de possibilitar la creació d'escoles, el patrocini dels ajuntaments oferirà una més gran serietat i formalitat a la coordinació corresponent per a facilitar l'establiment d'escoles. (676)

És una proposta de participació dels ajuntaments en el sistema educatiu, que al mateix temps necessitava reformar-se, pensant a més que els ajuntaments eren un instrument de control pels liberals.

Passarem a altres coneixences amb una referència a la notícia de l'Escola Normal d'Oviedo el juliol de 1842, en trobam a la

realizable, y acaso solo es realizable por medio de asociaciones. Sabemos que algunas se van formando en diferentes puntos, ademas de las que estan establecidas; y concebimos la esperanza de que llegará pronto un dia en que haya escuelas de párvulos en todos los pueblos grandes y medianos sostenidas y fomentadas por medio de soceidades caritativas. esperamos mucho de los individuos espontáneamente reunidos á este fin; mas por mucho que confiemos en este medio poderoso, todavía creemos que no ha de bastar por sí solo á una empresa de tanta magnitud; y sobre todo que no ha de ser suficiente para establecer nuevas escuelas en todos los puntos donde son necesarias ó por lo menos serian convenientes. ¿Será preciso que tomen parte y vengan en auxilio de estas sociedades las corporaciones populares á quienes incumbe particularmente el cuidado de proveer á las necesidades de la educacion pública? ¿Es un deber suyo presentarse, ó mas bien adelantarse en esta clase de servicios? ¿Contribuyen á ellos? Hé aquí las cuestiones que nos proponemos examinar ligeramente en el próximo número ..." (672)

Aquest article es continua en el nombre 35 del 31 de juliol de 1842, en que posa en un pla paternalista, exposa el deure dels pobres de preocupar-se per l'educació dels seus fills, així com de la preocupació de tots de proporcionar educació als fills del pobres.

Aprofita aquestes línees per definir el seu concepte d'educació: "como nosotros tomamos, en el sentido mas lato, la obligacion de mantener á los hijos en su infancia y puerecia, ó hasta que ellos puedan proveer á su precisa subsistencia, es solo una parte de la educacion", (673) que troba insuficient, ja que creu que només forma par com un element de la subsistència individual, ja que existeixen altres obligacions com per exemple que el pare procuri conservar la salut dels seus fills, aconseguint a més un desenvolupament de la seva intel.ligència i la seva moralitat. (674)

La formació dels mestres i la seva institucionalització era un tema que preocupava els redactors del B.O.I.P. i per això mateix veim com a través de les seves pàgines trobam notícies de les diverses escoles normals que s'instal·laven. Per exemple a través dels discursos dels directors corresponents que el B.O.I.P. ens ofereix, així com els discursos dels caps polítics, d'entre els que podem esmentar el del Sr. D. José Marugan, Cap polític de Salamanca, llegit a l'acte inaugural de l'Escola Normal d'aquesta província el 10 d'octubre de 1842:

"La Diputacion provincial ha procurado que la eleccion de maestros recayese en personas dignas que correspondiesen á sus esperanzas y promoviesen provechosamente los intereses de la provincia. En cuanto á la parte material y de adorno tengo la vanagloria de anunciar que la escuela normal de Salamanca no tiene nada que envidiar á las de las capitales. Llena mi alma y placer un satisfactorio presentimiento de que nuestros trabajos no serán perdidos, y que llegará un dia en que la provincia contemple con orgullo nuestra obra ..." (691)

Es tracta d'un discurs molt polític, en que es fonamenten els plantejaments educatius justificadors de la política governamental, en la il·lustració i el paternalisme oficial induïts per una gran dosi de patriotisme.

Per altra banda, el discurs pronunciat pel Director de l'Escola Normal, D. Lázaro Rolero, ex-alumne de l'Escola Normal central de Madrid, s'esforça en elogiar la labor educativa que es preten dur a terme en aquest tipus d'escoles, també dins els esquemes de patriotisme espanyol, i considera que l'objecte de l'Educació ha d'esser:

"... modificar el hombre físico, inteligente y moral, ó lo que es lo mismo, formarle para la sociedad. El niño, pues, necesita cuidados para no perjudicar su salud, y para facilitar su perfecto desarrollo; para cultivar ventajosamente y en armonia sus facultades intelectuales, y sobre todo para que aprenda á ser útil á sus semejantes y á la nacion entera ...". (692)

És un botó de mostra per compredre quina era la utilitat que els responsables d'aquestes institucions veien en la preparació dels futurs mestres.

Quan parla de l'organització de l'Escola normal ens assenyal·la:

"La escuela normal consta de dos partes; escuela práctica de niños y seminario de maestros. La primera á la vez que sirve de escuela de aplicacion para que los maestros del seminari pongan en práctica los sistemas y métodos especiales mas ventajosos, tiene por objeto proporcionar á los niños la instruccion establecida por los reglamentos de las escuelas elementales y superiores de una manera sólida y razonada para que puedan servirse de ellos en los usos comunes en el transcurso de la vida; no perjudicar con el desarrollo de las facultades intelectuales al comunicarles los conocimientos indicados su perfecto desarrollo físico, sino al contrario, facilitar los dos á la vez sirviendose á cada paso los procedimientos sencillos, y aprovechando la tendencia natural del niño en los cortos periodos de su infancia; y por último, formar el ser moral y religioso á la vez que útil y verdadero ciudadano. La segunda parte ó el seminario tiene por objeto formar maestros capaces por instruccion, carácter y conducta ejemplar de dirigir bajo los mismos principios las escuelas superiores, conduciendo natural é insensiblemente á la niñez por el verdadero camino de la paz y felicidad". (693)

Després d'expressar aquests principis pedagògics i institucionals ens insta; als pares de família, a participar dels beneficis i dels avantatges que ofereix la instrucció dels seus fills.

Com ja hem dit els innovadors i els reformistes que publicaven els seus informes i reflexions al B.O.I.P., a vegades fonamenten els seus plantejaments a la comparació amb altres sistemes educatius diferents al del Estat espanyol, u es vegades per justificar les reformes, altres per impulsar ó criticar alguns elements d'aquesta. Aquest comparativisme queda bastant reflectit al tom VI, que publica estudis sobre els sistemes educatius d'altres països, a partir del 15 de juliol de 1843. Entre altres podem citar: De la Instruccion pública y del desarrollo intelectual en Grecia"; (694) "Informe de Mr. Cousin dirigido al Minsitro de Instruccion pública de Francia"; (695) "Instruccion pública en Rusia"; (696) Reglamento relativo á la instruccion primaria en Suecia"; (697) i "Estado de la Instruccion primaria en Bélgica en Abril de 1842". (698)

Però al mateix temps es queixen en el B.O.I.P. de:

"En la dificultad de proporcionarnos datos estadísticos relativos á la instruccion primaria en nuestro propio pais, por circunstancias que á nadie pueden ocultarse y que no está en nuestra mano remediar; datos de que necesitamos en gran manera para poder formar juicio acertado acerca del verdadero estado en que se encuentra entre nosotros este ramo importantísimo del servicio público, para proponer los medios que parezcan mas oportunos y eficaces para mejorarlo, nos ha parecido conveniente ir publicando sucesivamente en este Boletin los documentos oficiales, ó fidedignos por lo menos, los informes &c. que diferentes Gobiernos, donde la instruccion pública está mas bien atendida y mas floreciente en consecuencia, recogen y publican de tiempo en tiempo para conocimiento de todos los interesados en los verdaderos adelantamientos sociales. Estas publicaciones darán en primer lugar una idea de los diferentes puntos á que es preciso atender para fomentar con fruto toda clase de instruccion, tanto la elemental primaria, como la intermedia y la superior; la principales necesidades de cada una y los medios adoptados para satisfacerlas con mejor ó peor éxito en otras partes; ofrecerán objetos luminosos de comparacion útil para cuando entre nosotros se hayan adelantado los trabajos estadísticos de esta especie de que tanto necesitamos". (699)

Aquestes són una nota aclaratoria a l'informe sobre l'estat de la Instrucció pública a Bèlgica, amb elogis puntuals de l'evolució de la Instrucció primària durant la revolució en aquell país, a on es resalta la llibertat d'ensenyança, tot provocant-se una reacció en contra de la intervenció estatal i en contra de les escoles a exclusivament administrades pel Govern, i en realitat la professió de mestre no interessava, perquè les persones instruïdes cercaven fer carrera en altres ocupacions.

Però:

"Esta funesta reaccion solo duró los dos primeros años; mas le sucedió una indiferencia que fue mas perjudicial á la instruccion primaria. Mucho trabajó la administracion superior durante este periodo; fue necessrio desde luego combatir la reaccion y despues la apatía, sin poder emplear mas medios que la persuasion". (700)

En línees generals s'explica a continuació ens presenta la situació de l'ensenyança primària a Bèlgica des del punt de vista d'organització del sistema escolar, que pareix cercar un model vàlid per a l'Estat espanyol, a on es delimita el paper dels diferents poders públics: central, provincial, municipal. (701)

De les intitucions que se'ns indica com a característiques del model belga figuren: escoles-models o normals, societats de mestres, comissions d'inspecció, Caixes de secors dels mestres, etc.

Altres temes presentats són: concursos entre diverses escoles, presupostos, sous dels mestres, edificis d'escoles i l'estat estadístic de la instrucció primària.

Es veu que era urgent informar-se de les passes que es feien a altres països per completar la reforma escolar, però

sempre, en els exemples exposats es detecta un to de moderació educacional per no **espantar** el personal.

També és veritat que es produïen crítiques escèptiques i la diversitat d'opinions existents sobre els aspectes d'instrucció pública, i senyala que és preocupant la divergència palpable quan es senyala el grau d'intervenció del Govern en el control de sistema escolar.

Per això crec significatives les paraules següents que ens volen fer notar que:

"Sabido es que hay naciones en Europa donde desde la mas insignificante escuela primaria hasta las cátedras de los conocimientos mas sublimes estan no ya solo bajo la inspeccion del Gobierno, sino dirigidas tambien inmediatamente por él mismo ó por agentes, formando el ramo de instruccion pública una especie de máquina ordenada cuyas diferentes partes se mueven siempre siguiendo el impulso del agente motor principal, mientras que en Inglaterra, por ejemplo, el Gobierno apenas tiene intervencion alguna en la enseñanza y deja al interes individual todo lo relativo á ella. En España, el Gobierno ha tenido siempre, como no podia menos de tener, una intervencion directa en el arreglo general de las enseñanzas ó estudios; pero desde muy antiguo nuestros principales cuerpos literarios formaban otras tantas repúblicas y sus claustros eran los verdaderos directores de los establecimientos, tomándose á menudo facultades mas ó menos omnímodas segun las circunstancias, pero mostrando siempre la mas marcada tendencia á obrar independientes, lo que hacian á menudo, á veces hasta en los mas importantes asuntos. En Francia estaban antes de la revolucion poco mas ó menos que nosotros; pero desquiciado el edificio social en aquella época, fue preciso construirle de nuevo, y principió á establecerse en el ramo de instruccion pública como en todos los demas la centralizacion gubernativa que Napoleon llevó a al mas alto punto, ...". (702)

En definitiva per arribar a considerar la incidència de la reforma educativa francesa a l'Estat espanyol a partir de les Corts de Cadis i criticar la reacció dels absolutistes

devant les reformes liberals.

Fins i tot expresa la seva convicció que la centralització havia d'esser la solució per impulsar la consolidació de la reforma educativa. Però també creu que no es superen tots els obstacles necessaris per possibilitar aquest model educatiu deguda a la inestabilitat del Govern, que repercuteix decisivament als afers d'instrucció pública més que a la resta d'affers governamentals. (703)

Es queixa fonamentalment de la divergència d'opinions i de la manca de voluntat de consensuar en els punts coincidents per construir un estat d'opinió general amb els aspectes coincidents que facilitassin la potenciació d'una reforma en profunditat. (704)

Els articles d'opinió sobre la situació de la reforma educativa continuaven i no sempre eren tan pessimistes com l'aterior: "Hemos visto con satisfacion, y creemos que lo verán tambien nuestros lectores, que el Gobierno se ocupa seriamente en mejorar el ramo de instruccion pública", especialment en la que anomena instrucció de la "gran masa popular", (705) en benefici de la prosperitat pública.

En definitiva podem dir que en l'ambient oficialista que respira aquest article que recolza la política del Govern:

"... disponiendo que las las escuelas destinadas al objeto especial de formar maestros, á poca ó ninguna costa de los que se dediquen á esta profesion, lo que se dice escuelas normales en fin, sean una realidad y puedan corresponder al objeto. Esto es ir á la raiz del mal; y es sentar bases seguras, indestructibles,

para edificar despues con solidez....Establézcanse y Organízense escuelas normales, que el tiempo y la experiencia perfeccionarán, y habrá luego escuelas comunes en número suficiente y capaces de mejorar la educacion del pueblo, en que tanto interés tenemos todos; habrá escuelas superiores primarias con que podrán ser útilmente de humanidades y filosofia; y donde se adquirirán los conocimientos necesarios para las industrias menos dificiles, pero mas generalmente necesarias; y los rudimentos de las ciencias que desenvueltas despues en los institutos, podrán perfeccionarse en las escuelas superiores y especiales". (706)

En definitiva el que pretén promoure des de les seves pàgines la reforma a tots els nivells educatius, vol col.laborar als avanços en el sistema educatiu.

Però es pensa que:

"Mas es preciso repetirlo, ni la instruccion primaria, ni la instrucción secundaria ó intermedia, ni aun superior, son susceptibles de apoyo eficaz por parte de la Redaccion del Boletin, y de mejoras positivas y permanentes por la del Gobierno, si las autoridades, corporaciones é individuos encargos de recoger los datos indispensables para formar juicio exacto del estado actual de la enseñanza en los diferentes ramos, de sus mas urgentes necesidades y de los medios aplicables para su remocion, no se apresuran á reunirlos, y los remiten con regularidad, en beneficio público general, y particular de las provincias, pueblos y establecimientos que tengan mayor y mas inmediato interés en algunas disposiciones y arreglos". (707)

Vol esser el reflex de les necessitats, idees i notícies útils a la Instrucció pública.

En el tom VII augmenta la reproducció-traducció d'articles publicats a publicacions estrangeres, com es el cas de part no oficial del nº 73 del 29 de febrer de 1844, de Mr. Comte en forma d'extractes. (708) Ara amb el propòsit d'inserir alguns articles que per la varietat de les seves idees i lògica dels seus raonaments eren dignes de la seva divulgació a través del Butlletí, sense voler esser exhaustius.

Aquest resum-abstracte pretenia conceptualitzar sobre l'Educació empírica, i presenta l'educació i la instrucció com absolutament necessària perquè l'home visqui en societat i es comporti adequadament segons les normes establertes de convivència cívica, i es diferenciï de la conducta dels animals per la seva instrucció i educació.

La realització personal que facilita l'Educació és la possibilitat de gaudir dels plaers que ofereix la vida. A la crítica que ens fa de l'ignorant, ens resalta la persona educada de la següent manera:

"Por el contrario, el que ha recibido educacion y posee suficientes conocimientos descubre en cuantos objetos y circunstancias le rodean un sistema bellamente dispuesto para el agradable ejercicio de l sus facultades, ya animales, ya morales é intelectuales, reconoce en sí la obra inteligente de un Criador lleno de bondad, y desea regocijo en su interior, estudiar todas las demas hechuras de sus manos, para cumplir con sus leyes y obedecerle sincera i constantemente. Finalmente disfruta, sin menospreciar los placeres de su naturaleza animal, de las delicias mas sublimes y duraderas que le proporciona su capacidad moral é intelectual, y busca la educacion como un medio indispensable para alcanzar los inestimables goces del raciocinio". (709)

Com es veu la mà de Déu seguia per damunt el bé i el mal, i la persona educada havia de saber diferenciar el bé del mal, el racional de l'irracional, s'havia de reprimir per fruir i alliberar-se.

Aquest article és un reflex del pensament que justificava els plantejaments que els mandatariis de la política educativa del moment volien defensar, on l'Educació havia de complir la funció de moderació moral i la instrucció, la construcció del model de convivència terrenal.

Si seguim amb aquesta línia de donar un repàs a les notícies aparegudes en el BOIP ens podem fixar en algun dels temes, d'alguna manera, més tècnics, com per exemple: Edificios para las Escuelas primarias, (710) on es manifesta que la política respecte als edificis escolars duita a terme és molt incompleta, ja que els ajuntaments no col.laboraven en el nivell que la legislació vigent ho possibilitava, cita la Reial ordre de l'1 de gener de 1839, relatiu a l'exerciment del pla provisional d'instrucció primària, (711) ja que els ajuntaments s'ocuparan, en atenció preferent, de l'establiment d'escoles públiques i del seu manteniment però vol concretar les crítiques amb observacions directes, que reflecteix una realitat preocupant.

De les dificultats per aconseguir una xarxa d'escoles públiques a tot l'Estat començaven a la mateixa capital del Regne:

"Madrid mismo presenta en esta parte un cuadro sumamente lastimoso y repugnante, no solo á las personas amigas de la edicacion pública é interesadas en sus verdaderos progresos, sino á todo hombre sensible y que simpatiza con los gozes ó sufrimientos de la infancia. Hemos reconocido uno por uno los edificios destinados á escuela pública, y sin necesidad de especiales conocimientos ni de un exámen prolijo, hemos podido observar en el mayor número de escuelas todos los defectos y todos los inconvenientes que es posible imaginar relativos á salubridad, á conveniencia y propiedad para educar, ó se simplemente enseñar, poco ó mucho, al número de niños que concurren á ellas; no obstante ser este por lo comun mucho menor que el que corresponde á un maestro de mediana disposicion para la direccion y manejo de esta clase de establecimientos". (712)

També critica que hi hagi escoles ubicades en cases particulars, a on no es "possible la libre circulacion de aire; escuelas en segundos y terceros pisos, con escaleras miserables y expuestas á que los niños bajen rodando por ellas;" en definitiva que no reunien un mínim de condicions per desenvolupar una tasca correcta.

Més endavant ens diu:

Tal es el estado material de las escuelas de Madrid á mitad próximamente del siglo XIX, y puede inferirse cual será en general el de las de mas poblaciones de España, particularmente las de corto vecindario. Esto sucede cuando en toda la Europa civilizada está reconocida la importancia, ó mas bien la necesidad de edificios proporcionados al objeto de educar, repetimos, y no preceisamente enseñar al pueblo". (713)

Si bé confessa desconèixer a on cercar els mitjans per dur a terme les seves propostes, la voluntat i la perseverància, hauran de possibilitar una servei públic aficaç per beneficiar a la població. (714)

El canvi més siginificatiu en el B.O.I.P. es produeix quan passa d'esser una institució depenent de l'Administració a esser una empresa privada, el que no significava la pèrdua de contacte amb la influència del Govern, perquè, segons ens indica el mateix Butlletí, segueix servint de mitjà de comunicació entre el Govern i els acarregats dels estudis públics. (715) Es volia una certa independència del Govern, però a continuació s'aclaria: "el editor y el Gobierno han coincidido casi simultáneamente en un mismo pensamiento y se han puesto de acuerdo con facilidad". (716)

La preocupació més immediata que es veia en la continuïtat del Butlletí era de tipus econòmic, ja que es pensava que el preu del mateix era molt mínim, ja que no rebria ajuda del Govern.

Una de les causes d'aquesta separació, és atribuïda a:

"En cuanto al pensamiento directivo, el Gobierno, suprimida la direccion general de Estudios, á cuyo cargo corria el Boletin, tenia que pasar por el conflicto ó de renunciar á la idea de esta ventajosa publicacion,

ó encargarse enteramente de ella; lo primero es impropio de la privilegiada consideracion que las enseñanzas del reino y todos sus intereses han merecido siempre al Ministerio, y lo segundo no podia menos de producir graves inconvenientes ..." (717)

De totes maneres no s'expressa amb massa claretat en les seves intencions, simplement ens indica, de manera voluntariosa, que intentarà promoure el que sigui útil per als progressos de l'ensenyança, tot prescindint de la procedència de les propostes siguin públiques, siguin privades. Es una llança en favor de la concepció privada de les millores de la Instrucció pública.

Significava la inauguració definitiva de l'etapa del nou director Javier de Quinto, el qual manifesta, probablement, la seva filosofia educativa i la seva interpretació de la situació de l'ensenyança pública a l'article: Bosquejo crítico del estado actual de la Instrucción pública en España, (718) que pretenia esser un repàs a l'obra de l'Administració des de 1834 en dues etapes: fins a 1841 i des de 1841 fins al moment en que s'escriu l'article de referència.

Situa a la llei de 21 de juliol de 1838 que:

"...habia dado ocasion al establecimiento de nuevas escuelas; habia hechado los cimientos de las normales reuniendo en la central de Madrid jóvenes de grades esperanzas; habia creado las comisiones provinciales y locales para auxiliar al Gobierno en la direccion de esta parte de la instruccion pública; habia organizado en suma cuanto há menester este ramo de la administracion de los estudios para desenvolverse y cecer con estabilidad y buen concierto". (719)

Sense desmerèixer la importàcia de l'Arreglo provisional de 29 d'octubre de 1836, en el que fa referència a les universitats.

Des de 1841, es considera, en aquest escrit, que la instrucció pública ha rebut de part del Govern ha estat de privilegi. Elogia als Ministres de Governació.

Un dels punts característics que considera fonamentals es la necessitat d'aconseguir bons mestres, ja que sense mestres no hi ha escoles, ens diu. (720) Considera que s'han d'exigir un mínim de condicions i garanties als mestres per concedir-los el títol.

La primera referència que ens fa d'aquest període a la legislació:

"Con arreglo á los principios que dejamos sentados, por órden de la Regencia provisional del reino de 13 de Diciembre de 1840, se acordó el establecimiento próximo de las escuelas normales de las provincias, encomendando su direccion á los alumnos de la central de Madrid que tan brillante se muestra acababan de dar en los exámenes anteriores de su aplicacion y aprovechamiento". (721)

Es l'arrencada de la creació d'Escoles normals a les províncies.

També senyala un paper important a las comissions provincials d'instrucció primària establertes per la llei de 21 de juliol de 1838 i resalta com important ordre circular de la Regència provisional de 25 d'abril de 1841, que regulava aquestes visites. (722) Acomplixen una vertadera funció inspectora, però troba insuficients el nombre de visites que les comissions provincials

duien a terme.

Una manera de fer educació dels en aquell temps eren les societats per a l'educació del poble, i n'esmenta les de: Córdoba, la d'Alcoi, Almeria, Cáceres i Segovia. Escoles gratuïtes d'adults: Fuenmayor, Teruel, Balaguer, Tremp i Agramunt, Almenar Aitona, Santander, Madrid. Escoles de pàrvuls: València de Alcantara, Madrid, etc. Escoles de nines a Laguardia. (723)

En definitiva acaba l'article amb l'esperança que els governants de l'Estat espanyol promourien iniciatives per culturitzar el poble a través de la instrucció primària, i ens fa el propòsit de parlar en posterioritat de les ensenyances intermitges i superiors. (724)

A nivell de plantejaments educatius es segueix en intents de sistematitzar el concepte Educació, en aquest cas és una segona part que ve del nº 75, i que pertany a la 1ª sèrie del B.O.I.P. però que completa les idees de l'anterior.

Consta de dues parts: la primera es preocupa per analitzar la situació en que es trobava l'educació, i la segona de quina manera es podria millorar.

El que no vol dir que es faci una exhaustiva reflexió, simplement ens puntualitza alguns aspectes, com per exemple aquest:

"La educacion puede decirse que ha consistido hasta ahora mas bien en enseñar los nombres de las cosas y materias contenidas en ellas segun esta ó estotra lengua, que en el verdadero

estudio de las cosas: sin tener en cuenta que lo que principalmente necesita el hombre es el conocimiento positivo de la creacion, de sus elementos y de sus leyes, y que hace muy poco uso de las palabras, cuyo número no guarda proporcion con la suma de ideas que ha adquirido. Mas tampoco quiere decir esto que las lenguas sean una cosa inútil ó despreciable. El hombre está naturalmente formado para vivir en sociedad, y se contempla dichoso en el comecio de ideas que sostiene con sus semejantes, sirviéndole de medio sencillo para estas relaciones de lenguaje, bien oral, bien escrito. Es, pues, de la mayor importancia no solamente la adquisicion de palabras que expliquen todas las ideas y efectos, sino la práctica de usarlas en la conversacion y en la escritura con tal facilidad y precision que produzcan en los demas, impresiones idénticas á las que siente el que escribe ó habla". (725)

El que ens vol indicar es que creu que s'ha donat massa importància en aquets tipus d'instrucció, en detriment d'altres. A continuació ens presenta un repàs a les diverses aportacions educatives a distints països que considera els més avançats d'Europa. Però ens dona una visió pessimista de la situació de l'educació.

Una de les alternatives als sistema de formació i d'educació és la d'educació familiar, ja que creu que l'educació sistemàtica i institucional oferta al joves és ineficaç. Creu que l'educació duita a terme pels pares s'adapta millor a la formació dels hàbits morals.

Però més endavant, quan parla de les virtuts de sistema educatiu a Prússia, ens vol fer veure que l'estructuració d'uns estudis en els nous sabers han d'estar organitzats de manera uniforme, malgrat es senyala que la instrucció només és obligatòria pels pobres.

L' exemple que ens senyala és el de la xerxa d'escoles parroquials, ja que cada parroquia ha de sostenir una escola elemental:

"Cada parroquia tiene que sostener una escuela elemental; otra cada pueblo de alguna consideracion para estudios mas avanzados; cada distrito un gimnasio para estudios clásicos, y en cada estado existe universidad. Las escuelas parroquiales estan sostenidas por las parroquias, y al efecto todos los terratenientes y cabezas de familia forman una sociedad, la cual nombra una comision que ejerce su inspeccion y vigilancia sobre cada escuela. La autoridad prescribe el sistema de instruccion que ha de seguirse, el cual es casi uniforme en toda la monarquía. En las escuelas elementales abraza: 1º Religion y moral; 2º Lengua alemana; 3º Elementos de geometría y dibujo; 4º Aritmética pura y aplicada; 5º Elementos de fisica, de química é historia natural; historia general é historia de Prusia; 6º Canto; 7º Escritura; 8º Ejercicios gimnásticos; 9º Los ejercicios manuales mas sencillos para las obras de mano, en las que se explica el uso de las erramientas necesarias en las ocupaciones comunes, tales como azadon, piqueta, sierra, cepillo, lima, llana, cincel &c.". (726)

A continuació ens descriu els ~~sist~~ema de financiació de les escoles parroquials i les formes de control baix de les directrius del ministre de Instrucció pública, a través de la vigilància dels tribunals anomenats a tal efecte per cada jurisdicció, departaments, i estats. (727)

El tema de la religió queda contemplat de la següent manera: En totes les institucions encarregades del control del sistema educatiu hi ha present una persona representant del clergat; Els protestants i catòlics assisteixen com a deixebles d'una o altra església; es procura no fer competició

de la religió; també es dona una certificació d'aptitud moral i religiosa, que els ha de servir per passar el filtre de bona conducta social, ja que els alumnes han de presentar aquesta acreditació quan és el moment de començar un ofici en entrar d'aprenents. (728)

Liavors, en boca d'un graduat de l'escola superior d'Edinburg, ens fa un repàs als establiments particulars d'Alamania:

"En Alemania, lo mismo que en Inglaterra, las casas de pupilos son los principales colegios de educacion, en las cuales reciben esta, no sólo los jovenes que permanecen allí de asiento, sino aquellos á que damos nosotros el nombre de medio-pensionistas. Tienen maestros de dibujo, baile, música y otros estudios accesorios de adorno y utilidad, á los que se dedican en horas determinadas, como en los establecimientos de este género que existen en nuestra nacion. ...

En las casas de pension de Alemania, uno de los ramos que se contemplan mas interesantes es el de la historia natural, y á consecuencia de este principio se impone á los jóvenes en los elementos de zoología, ontología, entomología y mimenralogía. ...". (729)

Ens dona una sèrie d'explicacions, que en conjunt ens volen fer veure que la instrucció del moment és més activa i pràctica que temps enrera i manco autoritària.

Ens presenta un tipus d'activitat pedagògica que voldríem reconeguda encara avui en dia, per exemple ens diu:

"Cada quince dias salen juntos unos y otros (es refereix als alumnes i professors) á visitar algunas fábricas de la poblacion, en las que generalmente son recibidos con mucha amabilidad, acompañándolos los de la casa por todas las oficinas, y complaciendose en explicarles los usos de las máquinas, y en enterarlos de cuantas operaciones se efectúan en ellas. supongamos, por ejemplo, que la expedicion es á un molino de papel: los jóvenes empiezan á examinarlo por el trapo segun la disposicion que se llega a la fábrica; pasan despues á presenciar la operacion de cortarlo, de formar la pasta, de ajustar mioldes, &c, y se hacen bien cargo de las máquinas y de los resultados que dan estas. Vuelven al colegio, y á insinuacion de sus maestros apuntan cuidadosamente las fábricas que han visitado, las operaciones que han visto en ellas y los artículos elaborados". (730)

Segueix amb aquesta tònica la explicació dels sistema educatiu almany, per arribar a la conclusió que és tan perfecte que pot esser aplicat a tots els altres països i individus, i proposa la seva adopció a l'Estat espanyol. (731)

Es veu que en aquesta època del B.O.I.P., dirigit i redactat per Joaquin de Quinto, l'interessava aprofundir en l'estat de l'Ensenyança i cotinua oferint notícies de les novetats a diferents províncies referents especialment a la institucionalització de la formació dels mestres i la Instrucció primària. En el B.O.I.P. nº 3 de la segona sèrie 15 de maig de 1844 ens passen notícia de Logroño, on s'alegren de la creació i primeres passes de l'escola normal d'aquesta província, així com a la de Salamanca. (732)

Més endavant, tot seguint en aquesta línia d'informar sobre la Instrucció primària, en el nº 4 del 31 de maig de 1844, ens presenta, dins els ojectius d'un periòdic oficial, la importància

a la generalització dels:

"... los rudimentos necesarios para su bienestar futuro, nos mueven a dirigir algunas observaciones á los maestros encargados de la educacion de la infancia, sin recordar otro dia á los ayuntamientos y á los agentes del Gobierno supremo la obligacion sagrada en que se encuentran de aventajar incesantemente la suerte de los profesores, ...". (733)

Insisteix en superar la idea de que la instrucció elemental consisteixi únicament en ensenyar a llegir i escriure als infants i donar-los algunes idees d'aritmètica, i s'ha de possibilitar elements que predisposin els homes des de la infància per a la vida feinerà i moral, tot acostumant-los des de petits a l'ordre i a l'estalvi, així com a la vida en família. El mestre no s'ha de limitar a la instrucció, sinó que ha de facilitar una bona educació. (734)

No hem de oblidar que Javier de Quinto era individu del Consejo de Instrucción pública, i que la seva postura no deixava d'esser oficialista, encara que en ocasions volia esser crític amb la situació del sistema educatiu i a les propostes de millora que s'hi feien.

No oblidaven dels altres nivells educatius, com és el cas de les ensenyances intermitges i superiors, perquè, també és veritat que el Consell d'Instrucció pública en els mesos pròxims al maig de 1844 es preocupava per regular aquests estudis. El 10 de maig de 1844 els professors de la Universitat de Madrid pressionaven per aconseguir la reforma dels estudis de Teologia, i la comissió encarregada a tal efecte o planteja al Ministre de la Governació. (735) Recordem que ja som dins l'anomenada

dècada moderada, i l'esperit conciliador entre postures enfrontades, es volen aminorar, però encara no s'ha trobat el marc legal adequat per consolidar la política educativa dominant, i per tant les postures para-oficials reflectiran aquest estat de la situació, i les propostes aniran dirigides a superar l'impàs en que, segons ells, es trobaven. .

Però també es varen produir disconformitats, per exemple els mestres de primeres lletres per a les arbitrietats que sofrien, i el Butlletí s'ofereix per intercedir davant el Govern. Això succeïa en el nº 6 del 30 juny de 1844. .

Xifrava l'esperança a la intervenció municipal, els assumptes d'Instrucció pública com a administradors locals d'afers comunals. Es considerava que els ajuntaments havien de pagar als mestres. La llei d'ajuntaments contemplava que havien d'esser ells qui tenien l'obligació de pagar religiosament les despeses assignades als mestres i de manteniment de les escoles. (736)

De totes maneres les formes de control institucional d'aquestes obligacions no acabaven d'esser efectives, ja que des de les municipalitats es passava la pilota a les comissions locals, d'elles a les provincials i al Cap polític de la Província, i sinó a instàncies del Consell estatal d'instrucció pública i al Govern. Segons pareix era una màquina massa grossa perquè funcionàs.

De totes maneres el Govern, al manco es volia informar de l'estat de la Instrucció primària i ordena la formació d'una

estadística oficial, que el Butlletí estarà obligat a difondre en rigorositat.

Però la veritat és que no sempre es cumplia la Real ordre circular de 25 de juny de 1844, perquè a la marxa sorgien dificultats per esser completades, en les respectives províncies. Diverses comissions provincials es queixaven:

"La comision de Segovia se lamenta de la falta de expedicion en sus trabajos por la forma en que hasta aquí han sido constituidos estas corporaciones en todo el reino, y espera que las acertadas disposiciones del Gobierno en suya citada circular de 25 de Junio faciliten en lo sucesivo los resultados mas completos". (737)

La comissió de Segòvia encara estava preocupada per aconseguir organitzar l'escola normal segons les indicacions de la Reial ordre de 21 de març de 1844, quan en aquest temps es publiquen notícies referents als exàmens celebrats a Palma i a Ossa respectivament. (738)

Es va preparant el terreny per a la reforma de l'ensenyança secundària de Pidal-Gil de Zárate de 1845, i en el Butlletí es pren model de la situació existent a França, i exposa:

"... La Francia carecia, como nosotros, de una ley de instruccion intermedia digna de la época actual: diferentes tentativas se habian hecho por varios ministerios, y los esfuerzos de tantos hombres de Estado habian hecho por varios ministerios, y los esfuerzos de tantos hombres de Estado habian quedado inutilizados hasta el dia: no tiene sin embargo la Francia lo que en esta importante materia necesita; pero los trabajos legislativos se hallan muy adelantados, y es de esperar que en la sesion próxima aquel dicho pais se halle dotado de una ley sábia que organice los estudios secundarios, y acalle para siempre las extremadas exigencias que algunas clases han reclamado, interpretando en favor de sus especiales intereses las experiones consignadas en la Carta de 1830 respecto de la libertad de la enseñan-

za.

Nosotros, que así como la Francia poseemos una ley de instrucción primaria que hemos tenido ocasión de elogiar en muchas circunstancias, nos vemos privados también de la que ha de arreglar nuestras enseñanzas intermedias: grandes trabajos que han emprendido entre nosotros con este laudable objeto: varios proyectos de ley han sido presentados á las Cortes por el Gobierno; y también hemos tenido la desgracia, hasta hoy, de que tantos y tan generosos esfuerzos hayan quedado sin efecto alguno. En 20 de Mayo de 1838 leyó en el Congreso de los Diputados el Ministerio de la Gobernación un proyecto de ley sobre enseñanzas intermedia y superior, el cual después de discutido y aprobado en aquel cuerpo colegislador naufragó en el Senador, viéndose en la precisión de retirarlo el Gobierno en la sesión del 13 de Julio". (739)

A continuació ens indica alguns dels intents oficials per regular aquests nivells educatius, on un havia d'esser continuació de l'altre, i ens fa notar la coincidència en el procés seguit a França; per acabar per presentar l'Informe de Mr. Thiers a la Cambra de Diputats de França, sobre el projecte de llei d'instrucció secundària.

En aquest informe es plantejen diverses qüestions de filosofia educativa, que més endavant, en el cas de l'Espanyol també es proposaran: "¿Cómo debe entenderse esta libertad?, pregunta naturalment referida a la llibertat d'ensenyança, interrogant que es respon en termes de que la llibertat no pot esser considerada com un dret de l'ensenyant a agafar el deixeble com objecte de les seves especulacions., sinó com un dret que es recolza amb el dret del pare de família a educar els seus fills.

Però aquest dret ha d'esser compartit amb l'Estat, que ha de formar el futur ciutadà. L'Estat s'ha de contemplar com si fós la mateixa

societat, i diu:

"La libertad de enseñanza consiste en suministrar á los padres los medios de satisfacer estas diversas inclinaciones, no solo en el sagrado asilo cerrado á toda autoridad exterior, sino tambien en los establecimientos públicos regularmente constituidos. Pero aquí cesa el derecho del padre de familia y empieza el del Estado." (740)

Presenta a l'Estat com el defensor de l'interès comú, del conjunt de tots els ciutadans.

També es considera, a l'Informe Thiers, que l'autoritat expressiva de l'Estat és una exageració, que en el seu temps no és assumible, com es va fer en temps de Napoleó, però que té la seva explicació en moments d'exaltació patriòtica. En nom de la moderació que exigeix la situació del moment, s'inclina per oferir al ciutadans un ventall de possibilitats educatives, per així conservar la uniformitat, com element d'enfortiment del seu caràcter diferenciador com a nació-estat.

La importància que es donava en aquest Informe era notable ja que és reproduït íntegrament, i és pràcticament així com es conclou el tom VII, en el que respecte a la col·lecció de parts no oficials que s'inicien en el nº 8 de la 2ª sèrie del 31 de Juliol de 1844 fins el nº 18 de 31 de Desembre de 1844, (741) significa també que la resta d'informació era eminentment de tipus legal.

Ja ens trobam en el nº 1 de l'any V i en el 15 de gener de 1845, any que consideram important per a la nostra investigació, no tan sols perquè a nivell legislatiu signifiqui una data prou determinant, sinó per que és la data que assenyala l'equador d'aquesta investigació. (742)

I pel mateix B.O.I.P. també es considerava que:

"En una época como la presente, en la cual, terminadas de todo punto las agitaciones políticas armadas, el gobierno apoyado por las Cortes, ha emprendido un esfuerzo digno de las necesidades del país, la grande obra de reconstruir el estado sobre bases sólida y perdurables, los amantes de la enseñanza pública tienen ocasion de fundar lñas mas lisongeras esperanzas acerca del desarrollo de un ramo tan fecundo en resultados para el porvenir de nuestro país.

No eran en verdad buenos tiempos los pasados, desquiciada la sociedad y en lucha abierta los principios mas opuestos de gobierno, para augurar grandes resultados en favor de las escuelas, recinto de paz y sosiego, ni para que el poder público, inseguro contra los embates de la revolucion, y obligado á hacer frente á necesidades mas imperiosas, volviese su atencion y sus desvelos con asiduidad y buen éxito hácia la dotacion competente de los establecimientos literarios y hácia la suerte de los profesores de enseñanza". (743)

S'esperava un sigladura favorable a les reformes educatives degut a l'estabilitat política que pareixia regnar. Però al mateix temps la reforma ja prevista pel Consell d'Instrucció pública, era la de la segona ensenyança, per a la primària en les bases de la llei de 1838.

El motiu assenyalat pel B.O.I.P. i es suposa pel seu director i redactor Javier de Quinto, que també era membre de l'esmentat Consell d'Instrucció pública, era la confiança en la nova organització de les comissions provincials; la llei d'Ajuntaments; el credit especial exigit a les Corts per cobrir les despeses i potenciar aquesta ensenyança; els vincles existents entre: Religió,

l'Escola pia, pot esser col.laboradora determinant als esforços de l'Estat per millorar la Instrucció primària; aquestes circumstàncies possibilitaran la generalització de la instrucció elemental a totes les capes socials de la població. (744)

Però, pel B.O.I.P., també era evident que el control que les autoritats corresponents exercien perquè el sistema educatiu avançàs en la reforma, era a totes vistes insuficient. Aquest mateix B.O.I.P. és proposat com a òrgan de transmissió obligatoria pera a totes les comissions i funcionaris de l'ensenyança, perquè poguessin estar informats segons les directrius oficials emanades del Govern central.

Encara que em sembla que la verdadera raó d'aquesta preocupació per la divulgació del B.O.I.P. era la precària situació econòmica en que es trobava, i xifra les seves esperances en que els caps polítics imposin la seva subscripció als seus subordinats directa o indirectament lligats al món de l'Ensenyança.

El B.O.I.P., segons s'indica en el seu nº 2 de 31 de gener de 1845, es veu obligat a modificar la seva redacció, que a partir d'aquells moments estarà composta per: Javier de Quinto; Juan martin Carramolinós; Pablo Montesino; i Pedro Juan Guillen, els quals firmaran els seus escrits amb les seves inicials. (745)

La necessitat de tenir present algunes institucions religioses per omplir buits educatius, es manifesta, quan en aquest mateix B.O.I.P. que a les Corts s'ocupen de la restauració de l'Escola Pia. (746) I es desitja que es superin les traves per aconseguir

beneficiar l'Estat i la Instrucció pública de la labor de l'Escola Pia.

La discussió a les Corts es culmina en la presentació a les Corts del Projecte de llei sobre les Escoles Pies:

"Artículo único. El Instituto de las Escuelas Pias volverá al estado en que se hallaba antes de la ley de 29 de Julio de 1837 y del decreto de 22 de Abril de 1834; quedando sujeto en la parte relativa á la enseñanza á las disposiciones generales sobre instruccion pública y á las órdenes especiales del Gobierno.

Madrid 4 de Enero de 1845.- El Ministro de Gracia y Justicia, Luis Mayans". (747)

El projecte fou enviat al Senat que el va aprovar en sessió del 24 de gener de 1845. El Reial decret, re-establert l'Institut de les escoles Pies fou firmat el 5 de març de 1845 en molt poques variacions. (748)

No es d'extranyar tot aquest procés perquè està en perfecta coherència amb la dinàmica legislativa en favor de més control sobre l'ensenyança privada, però al mateix temps reguladora de la intervenció de les institucions religioses que podrien participar en la pràctica docent, dins la forma d'entendre la llibertat restringida de l'ensenyança.

Continuava, en una altra dimensió de la problemàtica educativa vigent i molt lligada en la pràctica educativa, la preocupació per la inadequació dels locals escolars, en especial de les escoles d'instrucció primària, escoles anomenades comuns, i des del B.O.I.P. es pega un crit d'atenció a les autoritats responsables per concloure amb el problema definitivament.

En aquest cas és Pablo Montesino el portaveu d'aquestes,

amb peticions de caire populista:

"A las ligeras reflexiones que preceden, añadiremos una que recomienda la conveniencia de mejorar el local de las Escuelas. Se va haciendo general el convencimiento, hijo en parte de las esperiencia, de que la enseñanza de algunas especies de industriá en las Escuelas, debe hacer parte de la educacion de las clases trabajadoras, por cuanto la instruccion en la horticultura, por ejemplo, carpinteria, labañileria, cerrajeria, y otras de la misma especie, no perjudica de modo alguno á la instruccion intelectual y moral. Que la alternativa del trabajo mental y corporal, sabiendo interesar en esto a los jovenes, y conteniéndolo en los límites correspondientes á su salud, no solo es provechosa, sino tambien agradable y á proposito para activar su inteligencia. Y por último, que de este modo las Escuelas del pueblo podrán llegar á provenir y remediar las clases de las clases pobres, removiendo sus vicios y mejorando su condicion; y vendrán á ser el medio mas seguro de humanizar y moralizar estas clases. Mas conviniendo en que las Escuelas comunes, ó algunas de ellas, podrán y deberán participar algun dia en el caracter de industriales, claro es que este progreso no puede tener lugar en los edificios que actualmente ocupa." (749).

Era una proposta més de les que en aquells moments feia Pablo Montesino, per intentar incidir en la línia reformista de moda, com un personatge que estava al dia del camí que podia seguir l'educació, tot tenint present la situació real en que es trobava la Instrucció pública.

Un altra problema en que es trobava sumida la Instrucció pública, segons el mateix Pablo Montesino en el B.O.I.P. del 15 de març de 1845, era la dels mestres, sobre tot als pobles en manco possibilitats. Considera que els mestres reclamen, dins la més pura legalitat vigent, una millora en el seu sou i de les seves condicions econòmiques, i dóna la culpa especialment a les autoritats subalternes i no al poder central. (750)

Per continuar amb aquesta línia d'estudi evolutiu del B.O.I.P., des del punt de vista de política educativa i plantejaments generals que es duïen a terme a les seves pàgines, ens manca un element que queda contemplat en una aportació de Pablo Montesino, sobre la incidència de la inspecció de les escoles primàries podria tenir a la implantació de la reforma, així com de la seva eficàcia: "Establecimientos de Inspectores, necesarios para los progresos de la educacion primaria, ó bien, para la educacion moral é intelectual del pueblo". (751)

Aquest article té bastanta transcendència perquè es troba dins la línia d'intervencionisme estatal, i insisteix amb la voluntat controladora de la Instrucció, que a partir d'aquells moments es reperaria un ambient a favor de la potenciació de la creació d'un cos d'inspecció més fort que l'estructura existent en aquells moments.

El mateix Pablo Montesino ens indica en aquest article, amb un tò de desconfiança i amb l'esperança de superar les dificultats existents per implantar la reforma educativa, la insuficiència de la labor de les Comissions locals de la Instrucció pública, que eren les encarregades legalment de la l'observació i:

"... puntual cumplimiento del plan provisional, reglamento de escuelas, y demas reales decretos, órdenes y disposiciones, relativas á la primera enseñanza que reciben de la superioridad por medio de las comisiones